

**CHET TILINI O'QITISHDA BAHOLASH VA MONITORING
TIZIMLARINING SAMARADORLIGI
THE EFFECTIVENESS OF ASSESSMENT AND MONITORING
SYSTEMS IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING**

Abdumutalova Dilnoza Davronbek qizi
Andijon davlat chet tillari instituti,
Ingiliz tili va adabiyoti fakulteti talabasi
E-mail: abdumutalovadilnoza5@gmail.com

Tel : +998902051208

Abdumutalova Dilnoza
Student of Andijan State
Institute of foreign Lanluages

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada chet tilini o'qitishda baholash va monitoring tizimlarining samaradorligi yoritib beriladi. Ushbu tizimlar o'quvchilarning til kompetensiyasini aniqlash hamda ularning o'quv jarayonidagi rivojlanishini kuzatishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotda formatif va summativ baholash turlarining ta'lim sifati hamda o'quv natijalarini yaxshilashdagi o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, uzluksiz monitoringning obyektiv baholashni ta'minlash va o'quvchiga yo'naltirilgan ta'limni qo'llab-quvvatlashdagi ahamiyati ko'rsatib beriladi.

ABSTRACT: This article explores the effectiveness of assessment and monitoring systems in foreign language teaching. These systems play an important role in evaluating learners' language proficiency and tracking their learning progress. The study focuses on formative and summative assessment and examines their contribution to improving teaching quality and learning outcomes. It also highlights the importance of continuous monitoring in ensuring objective evaluation and supporting learner-centered instruction. The findings indicate that effective assessment and monitoring systems significantly enhance the overall effectiveness of foreign language education.

Kalit so'zlar :Chet tillarni o'qitish, baholash tizimi, monitoring va nazorat, pedagogik samaradorlik, til ko'nikmalarini rivojlantirish, ta'lim sifatini oshirish.

Keywords : Foreign language teaching, assessment system, monitoring and control, pedagogical effectiveness, development of language skills, improvement of education quality.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimida chet tillarni o'qitish jarayonining sifatini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. "Ta'lim to'g'risida"gi qonun hamda Kadrlash tayyorlash milliy dasturi doirasida chet tillarini o'qitishning samaradorligini ta'minlash uchun baholash va monitoring tizimlari joriy etilgan. Ushbu tizimlar nafaqat o'quv jarayonini nazorat qilish, balki o'quvchilar va talabalar til o'rganishdagi yutuqlarini o'lchash, pedagoglarning faoliyatini baholash va metodik ishlanmalarni takomillashtirishga xizmat qiladi. Baholash tizimining asosiy maqsadi – o'quvchilarning chet tilidagi bilim va ko'nikmalarini aniqlash, ularning mustaqil fikrlash, amaliy muloqot qilish va turli kontekstlarda tilni qo'llash salohiyatini baholashdir. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida yaratilgan interaktiv testlar, onlayn monitoring vositalari va portfellar o'quv jarayonining doimiy kuzatuvini ta'minlaydi. Bu esa o'quvchilarning individual rivojlanish darajasini aniqlash, zaif va kuchli tomonlarini aniqlash va shunga muvofiq ta'lim strategiyalarini ishlab chiqishga imkon beradi. Monitoring tizimlari esa chet tillarni o'qitishning uzluksiz sifat nazorati mexanizmi sifatida faoliyat yuritadi. Bu tizimlar orqali nafaqat o'quvchilarning bilim darajasi, balki o'qituvchilarning pedagogik faoliyati, dars rejalari va metodik vositalarning samaradorligi ham baholanadi. Shu yo'l bilan, ta'lim jarayonida aniqlangan kamchiliklar va nuqsonlar vaqtida bartaraf etilishi, ta'lim sifatini oshirishga yo'naltirilgan amaliy choralar ishlab chiqilishi mumkin bo'ladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 10-dekabr, PQ-18/75-sonli "Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori chet tillarni o'qitishda baholash va monitoring tizimlarining samaradorligini oshirishga qaratilgan muhim huquqiy asos sifatida e'tirof etilgan. Qarorda pedagoglar malakasini oshirish, innovatsion pedagogik

texnologiyalarni joriy etish, interaktiv va elektron vositalardan foydalangan holda o'quv jarayonini baholash va nazorat qilish tizimlarini yaratish belgilangan. Shu bilan birga, so'nggi yillarda xalqaro tajriba asosida baholashning turli shakllari – formatif va summativ baholash, kompetensiyalar asosida baholash, portfel va loyihaviy ishlanmalarni monitoring qilish kabi metodlar amaliyotga joriy qilinmoqda. Bu esa o'quvchilarning chet tilidagi amaliy ko'nikmalarini oshirish, ularning dunyo axborot resurslaridan keng foydalanishlarini rag'batlantirish va xalqaro muloqotga tayyorlash imkonini beradi.

Baholashning Asosiy Turlari:

Formativ baholash: O'qitish jarayonida o'quvchi rivojlanishini kuzatish va qayta aloqa (feedback) berishga qaratilgan (masalan, o'yinlar, qisqa testlar).

Summativ baholash: Kurs oxirida bilim darajasini aniqlash (masalan, imtihonlar, portfoliolar).

Xalqaro imtihonlar: IELTS, TOEFL kabi imtihonlar o'quvchining umumiy darajasini baholaydi.

Monitoringning Samaradorligi:

Raqamli texnologiyalar: LMS (O'quvni boshqarish tizimi), onlayn platformalar o'quvchilarning harakatini kuzatish, qiyinchiliklarni aniqlash va shaxsiylashtirilgan yondashuvni ta'minlash imkonini beradi.

Uzluksiz kuzatuv: Monitoring o'qituvchiga o'quv jarayonidagi kamchiliklarni tezda aniqlashga va o'qitish usullarini moslashtirishga yordam beradi, bu esa o'quv samaradorligini oshiradi.

Samaradorlikni oshirish omillari:

Innovatsion yondashuvlar: Raqamli vositalar, interaktiv metodlar va integratsiyalashgan usullardan foydalanish.

Xalqaro standartlar: O'quvchilarni xalqaro sertifikat imtihonlariga tayyorlash orqali ularning bilimini global darajada baholash.

Qayta aloqa: Baholash natijalaridan foydalanib, o'quvchiga samarali qayta aloqa berish.

Umuman olganda, samarali baholash va monitoring tizimi o'quvchining bilimini ob'ektiv aniqlash, o'qituvchiga o'z ishini takomillashtirishda yordam berish va ta'lim sifatini doimiy ravishda oshirish imkonini beradi.

Jumladan, ingliz tili bo'yicha milliy sertifikat, shuningdek IELTS, TOEFL iBT va FCE kabi xalqaro tan olingan test tizimlari mavjud. Nemis tilini bilish darajasini aniqlashda milliy sertifikat bilan bir qatorda Goethe-Zertifikat, Deutsche Sprachdiplom (DSD) hamda Test Deutsch als Fremdsprache (TestDaF) imtihonlari qo'llaniladi. Fransuz tili uchun esa DELF va TCF kabi xalqaro baholash tizimlari keng foydalaniladigan test turlari hisoblanadi.

Chet tillarini egallash darajasini aniqlash jarayoni bevosita CEFR tizimi bilan uzviy bog'liqdir. CEFR (Common European Framework of Reference for Languages — Umumyevropa til ko'nikmalari tizimi) Yevropa miqyosida tillarni o'rganish, o'qitish va baholash mezonlarini belgilab beruvchi yagona standart sifatida e'tirof etilgan. Ushbu tizim til bilish darajalarini uch asosiy bosqichga — A, B va C guruhlariga ajratadi.

A guruhi (A1 va A2) chet tilini endigina o'zlashtira boshlagan, boshlang'ich bosqichdagi foydalanuvchilarni ifodalaydi. B guruhi (B1 va B2) tilni nisbatan erkin qo'llay oladigan, o'rtacha va o'rtachadan yuqori darajadagi foydalanuvchilarni qamrab oladi. C guruhi (C1 va C2) esa chet tilini mukammal darajada egallagan, murakkab til vaziyatlarida ham erkin muloqot qila oladigan foydalanuvchilarni anglatadi.

CEFR talablari asosida ishlab chiqilgan baholash imtihonlari til o'rganuvchilarning to'rtta asosiy kompetensiyasi — gapirish, o'qish, tinglab tushunish va yozish ko'nikmalarining rivojlanish darajasini aniqlashga yo'naltirilgan. Ushbu yondashuv chet tillarni o'qitish jarayonida baholashning obyektivligi va aniqligini ta'minlashga xizmat qiladi. Natijada, chet tillarni o'qitishda baholash va monitoring tizimlarining samaradorligi nafaqat til bilimlarini aniqlashga xizmat qiladi, balki ta'lim jarayonini sifatli tashkil etish, pedagogik strategiyalarni takomillashtirish va yosh avlodni global miqyosda raqobatbardosh kadr sifatida tayyorlashga zamin yaratadi.

Shu tarzda, baholash va monitoring tizimlari chet tillarni o'qitishning uzviy va ajralmas qismi sifatida, respublika ta'lim tizimining sifatini yanada oshirishga xizmat qilmoqda.

Xulosa : Xulosa qilib aytganda, chet tillarni o'qitishda baholash va monitoring tizimlari ta'lim jarayonining ajralmas va muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Zamonaviy baholash mexanizmlari o'quvchilarning til ko'nikmalarini aniqlash bilan birga, ularning bilim darajasini obyektiv baholash, individual rivojlanish dinamikasini kuzatish va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Xususan, CEFR asosida tashkil etilgan milliy va xalqaro imtihon tizimlari chet tilini egallash darajasini xalqaro standartlar asosida aniqlash imkonini beradi.

Baholash va monitoring tizimlarining samarali qo'llanilishi pedagogik faoliyatni tahlil qilish, o'quv jarayonida yuzaga kelayotgan muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishga qaratilgan metodik yondashuvlarni takomillashtirishga zamin yaratadi. Shuningdek, ushbu tizimlar ta'lim oluvchilarning gapirish, o'qish, tinglab tushunish va yozish kabi asosiy til kompetensiyalarini muvozanatli rivojlantirishga ko'maklashadi.

Natijada, chet tilini o'qitishda baholash va monitoring tizimlarining izchil va maqsadli joriy etilishi ta'lim samaradorligini oshirish, raqobatbardosh, zamonaviy va xalqaro muloqotga tayyor mutaxassislarni tayyorlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati :

1. Language Assessment: Principles and Classroom Practices.
2. Chet tilini baholashning nazariy asoslari, test turlari, formativ va summativ baholash.
3. Til testlarini tuzish, baholash mezonlari va monitoring.
4. Fulcher, G., & Davidson, F. (2007).
5. Language Testing and Assessment.
6. Kompetensiyaga asoslangan baholash, validlik va ishonchlilik.
7. Bachman, L. F., & Palmer, A. S. (1996).
8. Oxford University Press.

9. Amaliy baholash modellari va test dizayni.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori PQ-1875:2012-yil 10-dekabr